

УДК 339.5:658.6-047.44(477:061.1ЄС)

JEL F10

УКРАЇНА-ЄС: АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ

Олеся Тоцька*, доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

*ORCID 0000-0003-4748-2134

© Тоцька О., 2023

Стаття отримана редакцією 14.12.2023 р.

The article was received by editorial board on 14.12.2023

Вступ. Незважаючи на те, що Україна набула статусу кандидата на членство в ЄС тільки 23 червня 2022 р., вона активно та плідно співпрацює у сфері зовнішньої торгівлі з країнами-членами ЄС. Так, у 2021 р. до ЄС було експортовано послуг з України на суму 4 494,2 млн дол. США або 34,16 % від загальної суми експорту українських послуг у країни світу (13 156,5 млн дол. США). Водночас за цей же період в Україну було імпортовано послуг з ЄС на суму 3 232,8 млн дол. США або 42,57 % від загальної суми імпорту послуг із країн світу (7 593,4 млн дол. США) [20; 21]. Як бачимо, ЄС є важливим міжнародним партнером України у сфері торгівлі послугами. Тому виникає потреба більш детально вивчити й оцінити фінансову сторону міжнародної торгівлі послугами між Україною та ЄС. Для аналізу оберемо 2021 р., оскільки за 2022 р. відповідні дані на сайті Державної служби статистики України відсутні у зв'язку з війною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних досліджень зовнішньої торгівлі України послугами можна виділити такі: Г. Бережна – особливості експорту й імпорту послуг України [1]; Z. Voyko й ін. – динаміка експорту-імпорту туристичних послуг України [2]; О. Chygrun й ін. – вплив фіскальної децентралізації на соціально-економічні показники розвитку європейських країн [3]; М. Demianchuk й ін. – побудова економетричних моделей залежності валового регіонального продукту від основних соціально-економічних показників економічного району України [4]; Є. Дронь – розвиток експортно-імпортних операцій з придбання товарів і послуг між Україною та Румунією [5]; О. Fatkhutdinova й ін. – експорт й імпорт туризму в Україні [6]; Я. Глущенко – динаміка та структура експорту й імпорту транспортних послуг України [7]; В. Гоблик – особливості торгівлі товарами та послугами в українсько-польському, українсько-словацькому, українсько-угорському та українсько-румунському транскордонних регіонах [8]; S. Pshenko динаміка експорту/імпорту послуг в Україні [9]; Є. Іванов – вміст імпортової сировини та комплектуючих в експортних поставках товарів і послуг [10]; О. Котко – динаміка експорту й імпорту послуг України [11]; Л. Кудирко й ін. – сучасний стан і тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України послугами річкового транспорту [12]; V. Kushniruk і T. Ivanenko – аналіз тенденцій і перспектив розвитку експорту й імпорту товарів і послуг підприємствами України на регіональному рівні [13]; В. Мартиненко – вплив обсягів експорту й імпорту товарів і послуг на рівень економічної безпеки економіки України [14]; Т. Мельник – роль сфери послуг у випуску, проміжному споживанні, доданій вартості та зовнішній торгівлі України [15]; Н. Непрядкіна – динаміка експорту й імпорту послуг України з країнами Східної Європи [16]; Б. Пунько і Н. Кошарська – вартісні обсяги експорту й імпорту послуг України в динаміці [17]; І. Шовкун – стан вітчизняної зовнішньої торгівлі високотехнологічними послугами з регіональними інтеграційними об'єднаннями країн ЄС і СНД [18]; А. Simahova – вплив зовнішньоекономічних факторів на добробут населення України [19];

А. Суханова – зовнішньоекономічна торгівля України товарами та послугами [22]; О. Тоцька – динаміка фінансових показників експорту-імпорту туристичних послуг між Україною та ЄС, зовнішня торгівля послугами України з країнами Східної Європи [23; 24]; Т. Tsygankova й ін. – торговельно-економічне співробітництво між Україною та ЄС [25]; В. Єлейко і Р. Боднар – економетричні моделі експорту й імпорту послуг України з урахуванням сезонної та трендової компонент [26].

Завдання статті. На відміну від цих публікацій, метою нашого дослідження є комплексна аналітична оцінка вартісних показників експортно-імпортних операцій з послугами між Україною та країнами ЄС.

Основний матеріал дослідження. Аналітична оцінка експортно-імпортних операцій з послугами між Україною та ЄС відбуватиметься в три етапи. На першому етапі 27 країн ЄС буде розподілено на три групи залежно від їх частки в загальному експорті послуг з України в 2021 р. за допомогою методу АВС-аналізу (розбиває початкову множину об'єктів на три підмножини залежно від їх питомої ваги в загальному значенні певного показника):

А (приблизно 80 %) – група країн з великою сумарною часткою українського експорту послуг;

В (приблизно 15 %) – група країн із середньою сумарною величиною експорту послуг з України;

С (приблизно 5 %) – група країн із невеликою сумарною часткою українського експорту послуг.

На другому етапі всі країни ЄС буде також розділено на три групи залежно від їх частки в загальному імпорті послуг в Україну в 2021 р. за допомогою методу АВС-аналізу.

На третьому етапі буде проведено структурний аналіз експортно-імпортних операцій з послугами між Україною та тими країнами ЄС, які на попередніх двох етапах двічі потрапляли до групи А.

У рамках дослідження буде використано дані Державної служби статистики України щодо зовнішньої торгівлі послугами з країнами світу (за видами послуг) у 2021 р. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях).

Географічну структуру зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС у 2021 р. в частині експорту відображено в таблиці 1. У цій таблиці країни розміщені в порядку спадання показника вартості експорту послуг; для кожної країни ЄС обчислено частку та накопичену частку в загальному обсязі експорту послуг з України до ЄС. Окрім того, визначено групу, в яку потрапляє кожна країна за результатами першого АВС-аналізу.

Таблиця 1

**Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України
з країнами ЄС у 2021 р. – Експорт (тис. дол. США)**

Країна	Експорт послуг з України	Частка в загальному обсязі експорту послуг з України до ЄС, %	Накопичена частка в загальному обсязі експорту послуг з України до ЄС, %	Група АВС
Німеччина	717 262,2	16,0	16,0	А
Польща	462 677,3	10,3	26,3	А
Кіпр	395 998,1	8,8	35,1	А
Нідерланди	324 685,0	7,2	42,3	А
Угорщина	254 261,7	5,7	47,9	А
Мальта	254 052,2	5,7	53,6	А
Австрія	251 642,5	5,6	59,2	А
Франція	250 072,3	5,6	64,8	А
Данія	229 198,2	5,1	69,9	А
Естонія	142 441,7	3,2	73,0	А
Бельгія	138 737,1	3,1	76,1	А
Італія	125 824,0	2,8	78,9	А
Румунія	124 455,6	2,8	81,7	В
Чеська Республіка	122 288,6	2,7	84,4	В
Ірландія	119 175,3	2,7	87,1	В
Швеція	114 666,9	2,6	89,6	В
Іспанія	74 809,3	1,7	91,3	В
Литва	71 521,5	1,6	92,9	В
Болгарія	65 205,3	1,5	94,3	В
Латвія	50 162,2	1,1	95,4	С
Словаччина	46 224,7	1,0	96,5	С
Фінляндія	36 037,9	0,8	97,3	С
Греція	35 960,4	0,8	98,1	С
Люксембург	31 193,0	0,7	98,8	С
Словенія	26 068,7	0,6	99,3	С
Португалія	18 527,9	0,4	99,8	С

Хорватія	11 053,2	0,2	100,0	С
ЄС 27	4 494 202,7	100,0	-	-

Джерело: авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України [21]

За результатами АВС-аналізу отримано, що в 2021 р. експорт послуг з України здійснено до всіх країн ЄС. Зокрема, до групи А увійшло 12 країн ЄС: Німеччина, Польща, Кіпр, Нідерланди, Угорщина, Мальта, Австрія, Франція, Данія, Естонія, Бельгія, Італія. До кожної з них було експортовано послуг з України на суму від 125,8 млн дол. США до 717,3 млн дол. США (від 2,8 % до 16,0 % у загальній сумі експорту послуг з України до ЄС). Група В включила сім країн ЄС: Румунія, Чеська Республіка, Ірландія, Швеція, Іспанія, Литва, Болгарія. В аналізованому періоді до кожної з них було експортовано українських послуг на суму від 65,2 млн дол. США до 124,5 млн дол. США (від 1,5 % до 2,8 %). До групи С увійшло вісім країн ЄС: Латвія, Словаччина, Фінляндія, Греція, Люксембург, Словенія, Португалія, Хорватія. Експорт послуг з України в 2021 р. до кожної з цих країн був меншим 51 млн дол. США, частка експорту – менша позначки 1,2 %.

Різниця між нижньою позицією в групі А та верхньою позицією в групі В склала 1,4 млн дол. США; між нижньою позицією в групі В та верхньою позицією в групі С – 15,0 млн дол. США.

Укрупнені дані за групами країн, що отримані за результатами першого АВС-аналізу, відображено на рисунку 1.

Група країн	Кількість країн	Питома вага країн, %	Вартість експорту послуг з України, тис. дол. США	Питома вага вартості експорту послуг з України, %
А	12	44,4	3 546 852,2	78,9
В	7	25,9	692 122,5	15,4
С	8	29,6	255 228,0	5,7
Разом	27	100,0	4 494 202,7	100,0

Рисунок 1. Результати АВС-аналізу країн ЄС за вартістю експорту послуг з України в 2021 р. (тис. дол. США)

Джерело: авторські розрахунки на основі даних із таблиці 1

З фінансової точки зору, вартість експорту послуг з України до 44,4 % країн ЄС в 2021 р. становила 3 546,9 млн дол. США (78,9 % у загальному обсязі експорту послуг до ЄС); до 25,9 % країн ЄС – 692,1 млн дол. США (15,4 %); до 29,6 % країн ЄС – 255,2 млн дол. США (5,7 %). Загалом, найбільшу частину доходу від експортних операцій з послугами Україна отримала від 19 країн ЄС (групи А та В) – на суму 4 239,0 млн дол. США (94,3 %).

У таблиці 2 відображено географічну структуру зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС у 2021 р. в частині імпорту. У ній всі країни ЄС розміщені в порядку спадання показника вартості імпорту послуг. Для кожної країни ЄС обчислено частку та накопичену частку в загальному обсязі імпорту послуг в Україну з ЄС. Окрім того, визначено групу, в яку потрапляє кожна країна за результатами другого АВС-аналізу.

Таблиця 2

Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС у 2021 р. – Імпорт (тис. дол. США)

Країна	Імпорт послуг в Україну	Частка в загальному обсязі імпорту послуг в Україну з ЄС, %	Накопичена частка в загальному обсязі імпорту послуг в Україну з ЄС, %	Група АВС
Німеччина	458 850,8	14,2	14,2	А
Ірландія	374 696,6	11,6	25,8	А
Кіпр	342 210,5	10,6	36,4	А
Польща	273 231,6	8,5	44,8	А
Мальта	236 431,2	7,3	52,1	А
Бельгія	181 199,6	5,6	57,7	А
Франція	178 240,9	5,5	63,3	А
Нідерланди	139 768,5	4,3	67,6	А
Австрія	114 642,4	3,5	71,1	А
Люксембург	110 835,4	3,4	74,6	А
Швеція	89 757,0	2,8	77,3	А
Данія	82 043,7	2,5	79,9	А
Литва	69 825,1	2,2	82,0	В
Болгарія	69 279,9	2,1	84,2	В
Латвія	67 989,0	2,1	86,3	В
Чеська	67 357,7	2,1	88,4	В

Республіка				
Естонія	62 070,6	1,9	90,3	В
Греція	46 452,1	1,4	91,7	В
Іспанія	46 225,8	1,4	93,1	В
Італія	43 230,1	1,3	94,5	В
Угорщина	41 176,1	1,3	95,8	С
Фінляндія	39 572,3	1,2	97,0	С
Словаччина	36 857,6	1,1	98,1	С
Румунія	25 014,3	0,8	98,9	С
Португалія	13 897,8	0,4	99,3	С
Словенія	11 317,7	0,4	99,7	С
Хорватія	10 610,8	0,3	100,0	С
ЄС 27	3 232 785,0	100,0	-	-

Джерело: авторські розрахунки за даними Державної служби статистики України [21]

Згідно таблиці 2, в 2021 р. усі країни ЄС імпортували послуги в Україну, вартість імпорту послуг була меншою за вартість експорту. Зокрема, до групи А також увійшло 12 країн ЄС: Німеччина, Ірландія, Кіпр, Польща, Мальта, Бельгія, Франція, Нідерланди, Австрія, Люксембург, Швеція, Данія. Кожна з них імпортувала в Україну послуг на суму від 82,0 млн дол. США до 458,9 млн дол. США (від 2,5 % до 14,2 % у загальній сумі імпорту послуг в Україну з ЄС). Група В включила вісім країн ЄС: Литва, Болгарія, Латвія, Чеська Республіка, Естонія, Греція, Іспанія, Італія. В аналізованому періоді кожна з них імпортувала в Україну послуг на суму від 43,2 млн дол. США до 69,8 млн дол. США (від 1,3 % до 2,2 %). До групи С увійшло сім країн ЄС: Угорщина, Фінляндія, Словаччина, Румунія, Португалія, Словенія, Хорватія. Імпорт послуг в Україну в 2021 р. із кожної з цих країн був меншим 42 млн дол. США, частка експорту – менша позначки 1,4 %.

Різниця між нижньою позицією в групі А та верхньою позицією в групі В склала 12,2 млн дол. США; між нижньою позицією в групі В та верхньою позицією в групі С – 2,1 млн дол. США.

Укрупнені дані за групами країн, що отримані за результатами другого АВС-аналізу, відображено на рисунку 2.

Група країн	Кількість країн	Питома вага країн, %	Вартість імпорту послуг в Україну, тис. дол. США	Питома вага вартості імпорту послуг в Україну, %
-------------	-----------------	----------------------	--	--

A	12	44,4	2 581 908,1	79,9
B	8	29,6	472 430,2	14,6
C	7	25,9	178 446,7	5,5
Разом	27	100,0	3 232 785,0	100,0

Рисунок 2. Результати ABC-аналізу країн ЄС за вартістю імпорту послуг в Україну в 2021 р. (тис. дол. США)

Джерело: авторські розрахунки на основі даних з таблиці 2

З фінансової точки зору, вартість імпорту послуг в Україні з 44,4 % країн ЄС в 2021 р. становила 2 581,9 млн дол. США (79,9 % у загальному обсязі імпорту послуг з ЄС); з 29,6 % країн ЄС – 472,4 млн дол. США (14,6 %); з 25,9 % країн ЄС – 178,4 млн дол. США (5,5 %). Загалом, найбільшу частину видатків на імпорتنі операції з послугами Україна здійснила до 20 країн ЄС (групи А та В) – на суму 3 054,3 млн дол. США (94,5 %).

На попередніх двох етапах аналітичної оцінки експортно-імпорتنих операцій України з країнами ЄС до групи А двічі потрапляли такі дев'ять країн: Німеччина, Польща, Кіпр, Нідерланди, Мальта, Австрія, Франція, Данія, Бельгія. Проведемо структурний аналіз показників вартості зовнішньоторговельних операцій України з цими країнами на основі рисунка 3 (щодо експорту) і рисунка 4 (щодо імпорту), де подано інформацію про послуги, які мали найбільшу питому вагу (понад 10 %) у загальних показниках.

Країна ЄС, в яку експортовано послуги з України	Послуги	Питома вага в загальному обсязі експорту послуг з України до цієї країни, %	Вартість експорту послуг, тис. дол. США
Німеччина	Послуги з переробки матеріальних ресурсів	16,3	117 169,2
	Транспортні послуги	36,5	261 713,5
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	24,1	173 170,0

	Ділові послуги	15,9	114 162,1
Польща	Послуги з переробки матеріальних ресурсів	42,5	196 504,0
	Транспортні послуги	29,6	136 995,0
	Ділові послуги	10,5	48 550,2
Кіпр	Транспортні послуги	36,6	144 916,9
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	42,1	166 608,1
	Ділові послуги	14,5	57 242,3
Нідерланди	Транспортні послуги	34,0	110 231,1
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	40,7	131 984,9
	Ділові послуги	18,6	60 383,7
Мальта	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	90,5	229 970,9
Австрія	Послуги з переробки матеріальних ресурсів	41,3	103 791,2
	Транспортні послуги	15,3	38 504,6
	Послуги зі страхування	29,2	73 547,3
Франція	Транспортні послуги	39,7	99 314,1
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	36,4	90 898,2
	Ділові послуги	16,8	41 997,4
Данія	Послуги з переробки матеріальних ресурсів	45,1	103 315,8
	Транспортні послуги	21,1	48 407,8
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	27,7	63 543,7
Бельгія	Транспортні послуги	20,3	28 143,9
	Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	25,0	34 716,6
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	30,3	42 090,0
	Ділові послуги	16,1	22 285,1

**Рисунок 3. Українські послуги з найбільшим експортним потенціалом у
вибраних країнах ЄС у 2021 р.**

Джерело: Сформовано автором за даними Державної служби статистики України [20]

З рисунка 3 видно, що найбільший експортний потенціал з України до вибраних країн ЄС мали такі види послуг: послуги з переробки матеріальних ресурсів; транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги; послуги зі страхування; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю. Сума їх експорту перебувала в межах від 22 285,1 тис. дол. США (ділові послуги, Бельгія) до 261 713,5 тис. дол. США

(транспортні послуги, Німеччина), питома вага – від 10,5 % (ділові послуги, Польща) до 90,5 % (послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, Мальта).

Країна ЄС, з якої імпортовано послуги в Україну	Послуги	Питома вага в загальному обсязі імпорту послуг з цієї країни в Україну, %	Вартість імпорту послуг, тис. дол. США
Німеччина	Транспортні послуги	37,9	173 709,8
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	20,5	93 847,1
	Ділові послуги	14,1	64 755,0
Польща	Транспортні послуги	53,8	147 011,3
	Ділові послуги	16,0	43 638,4
Кіпр	Транспортні послуги	15,4	52 772,9
	Послуги, пов'язані з подорожами	36,0	123 290,3
	Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	16,5	56 469,0
	Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	13,0	44 623,8
	Ділові послуги	13,9	47 522,4
Нідерланди	Транспортні послуги	15,6	21 762,4
	Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	16,4	22 871,4
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	26,1	36 455,3
	Ділові послуги	33,3	46 550,7
Мальта	Послуги, пов'язані з подорожами	89,3	211 151,3
Австрія	Транспортні послуги	12,8	14 713,2
	Послуги зі страхування	20,2	23 180,4
	Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	14,1	16 141,6
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	19,5	22 399,5
	Ділові послуги	19,5	22 372,0
Франція	Транспортні послуги	31,3	55 817,4
	Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	16,3	29 010,7
	Ділові послуги	25,2	44 924,7
Данія	Транспортні послуги	57,0	46 786,7
	Державні та урядові послуги	22,1	18 104,8
Бельгія	Транспортні послуги	22,5	40 758,7
	Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	45,0	81 512,9

Рисунок 4. Європейські послуги з найбільшим імпортним потенціалом в Україні в 2021 р.

З рисунка 4 видно, що найбільший імпорتنний потенціал в Україну з вибраних країн ЄС мали такі види послуг: транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності; послуги зі страхування; державні та урядові послуги. Сума їх імпорту перебувала в межах від 14 713,2 тис. дол. США або 12,8 % (транспортні послуги, Австрія) до 211 151,3 тис. дол. США або 89,3 % (послуги, пов'язані з подорожами, Мальта).

Висновки. ЄС є важливим міжнародним партнером України у сфері торгівлі послугами. Так, у 2021 р. до ЄС було експортовано послуг з України на суму 4 494,2 млн дол. США або 34,16 % від загальної суми експорту українських послуг. Водночас за цей же період в Україну було імпортовано послуг з ЄС на суму 3 232,8 млн дол. США або 42,57 % від загальної суми імпорту послуг в Україну.

За результатами проведеного АВС-аналізу отримано, що в 2021 р. найбільше послуг з України експортовано до таких 12 країн ЄС: Німеччина, Польща, Кіпр, Нідерланди, Угорщина, Мальта, Австрія, Франція, Данія, Естонія, Бельгія, Італія (на суму від 125,8 млн дол. США до 717,3 млн дол. США або від 2,8 % до 16,0 % у загальній сумі експорту послуг з України до ЄС). Водночас за цей же період найбільше послуг імпортовано в Україну з таких 12 країн ЄС: Німеччина, Ірландія, Кіпр, Польща, Мальта, Бельгія, Франція, Нідерланди, Австрія, Люксембург, Швеція, Данія (на суму від 82,0 млн дол. США до 458,9 млн дол. США або від 2,5 % до 14,2 % у загальній сумі імпорту послуг в Україну з ЄС).

До групи А двічі потрапляли такі дев'ять країн: Німеччина, Польща, Кіпр, Нідерланди, Мальта, Австрія, Франція, Данія, Бельгія. Структурний аналіз вартісних показників зовнішньоторговельних операцій України з цими

країнами за 2021 р. показує, що найбільший потенціал для експорту/імпорту мають такі послуги:

1) у зовнішній торгівлі України з Німеччиною – послуги з переробки матеріальних ресурсів; транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо експорту); транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо імпорту);

2) з Польщею – послуги з переробки матеріальних ресурсів; транспортні послуги; ділові послуги (щодо експорту); транспортні послуги; ділові послуги (щодо імпорту);

3) з Кіпром – транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо експорту); транспортні послуги; послуги, пов'язані з подорожами; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності; ділові послуги (щодо імпорту);

4) з Нідерландами – транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо експорту); транспортні послуги; роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо імпорту);

5) з Мальтою – послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (щодо експорту); послуги, пов'язані з подорожами (щодо імпорту);

6) з Австрією – послуги з переробки матеріальних ресурсів; транспортні послуги; послуги зі страхування (щодо експорту); транспортні послуги; послуги зі страхування; роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо імпорту);

7) з Францією – транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо експорту);

транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо імпорту);

8) з Данією – послуги з переробки матеріальних ресурсів; транспортні послуги; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (щодо експорту); транспортні послуги; державні та урядові послуги (щодо імпорту);

9) з Бельгією – транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю; послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги; ділові послуги (щодо експорту); транспортні послуги; послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (щодо імпорту).

Сподіваємося, що швидке завершення війни в Україні дозволить вітчизняним організаціям зміцнити торговельні зв'язки з партнерами з країн ЄС і наростити обсяги експортних операцій із послугами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бережна Г. В. Особливості експорту та імпорту послуг України. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво*. 2013. № 1. С. 35–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_1_9 (дата звернення: 1.12.2023).

2. Boyko Z. V., Horozhankina N. A., Hrushka V. V., Korneyev M. V. & Nebaba N. A. Analysis of the Market of International Tourist Services of Ukraine (for the Period 2007-2017). *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2020. Vol. 29(4). Pp. 647–655. DOI: <https://doi.org/10.15421/112058>

3. Chygryn O., Petrushenko Y., Vysochyna A. & Vorontsova A. Assessment of Fiscal Decentralization Influence on Social and Economic Development. *Montenegrin Journal of Economics*. 2018. Vol. 14(4). Pp. 69–84. DOI: 10.14254/1800-5845/2018.14-4.5

4. Demianchuk M., Maslii N. & Skribans V. GRP Econometric Models for Regions of Ukraine. *ICEME 2019: Proceedings of the 2019 10th international conference on E-business, management and economics*. China, Beijing. New York:

Association for Computing Machinery, 2019. Pp. 6–11. DOI: <https://doi.org/10.1145/3345035.3345056>

5. Дронь Є. В. Стан та перспективи розвитку експортно-імпортних операцій з придбання товарів та послуг між Україною та Румунією. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Екон. науки*. 2013. № 2. С. 83–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2013_2_17 (дата звернення: 1.12.2023).

6. Fatkhutdinova O., Bazhanova N., Tyshchenko S., Chernyshova T. & Osipchuk A. Management of the Development of the Tourist Industry in the Condition of a Pandemic. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 5(40). Pp. 184–190. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v5i40.244979>

7. Глущенко Я. І. Особливості експорту та імпорту транспортних послуг України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 4. С. 9–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vbumb_2016_4_3 (дата звернення: 1.12.2023).

8. Гоблик В. В. Особливості зовнішньої торгівлі товарами і послугами у транскордонних регіонах, сформованих на кордоні між Україною та ЄС. *Ефективна економіка*. 2013. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1925> (дата звернення: 1.12.2023).

9. Ilchenko S. Economic Conditions of the Functioning and Existence of Asymmetry in the Development of Transport Services Markets of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2017. Vol. 15(1). Pp. 93–98. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15\(1\).2017.09](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.15(1).2017.09)

10. Іванов Є. І. Вміст імпортової складової в експорті товарів і послуг України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 2. С. 25–33. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3726244>

11. Котко О. К. Сучасні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. *Академічний огляд*. 2021. № 1(54). С. 87–96. DOI: [10.32342/2074-5354-2021-1-54-9](https://doi.org/10.32342/2074-5354-2021-1-54-9)

12. Кудирко Л. П., Ємельянова О. Ю., Троцан А. В. Стан та тенденції розвитку зовнішньої торгівлі послугами річкового транспорту в Україні. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. № 1(1). С. 136–142. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.10.2014.35522>
13. Kushniruk V. & Ivanenko T. Analysis of Trends and Prospects for Development of Export and Import of Goods and Services by Enterprises of Ukraine at the Regional Level. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3(5). Pp. 252–259. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-252-259>
14. Мартиненко В. В. Макроекономічний аналіз впливу соціально-економічного розвитку на рівень економічної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 402–409. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_6_48 (дата звернення: 1.12.2023).
15. Мельник Т. (2018) Зовнішня торгівля послугами у контексті постіндустріального розвитку України. *Економіка України*. № 9. С. 26–36. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2018.09.026>
16. Непрядкіна Н. В. Специфіка зовнішньої торгівлі послугами України з країнами Східної Європи. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2017. № 6. С. 50–53. URL: <https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/9970> (дата звернення: 1.12.2023).
17. Пунько Б. М., Кошарська Н. М. Аналітична оцінка вартісних обсягів експорту та імпорту послуг України у динаміці. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Економіка»*. 2013. № 24. С. 286–290. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/464/396> (дата звернення: 1.12.2023).
18. Шовкун І. А. Високотехнологічні послуги у зовнішній торгівлі: світовий досвід та українські реалії. *Економіка України*. 2013. № 9. С. 47–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2013_9_5 (дата звернення: 1.12.2023).

19. Simahova A. O. Analysis of the Foreign Economic Factors Impact on the Welfare of Ukrainians in the Conditions of the World Integration Processes. *Marketing and Management of Innovations*. 2016. Vol. 3. Pp. 263–271. DOI: <https://doi.org/10.21272/mmi.2016.3-20>

20. Зовнішня торгівля послугами з країнами світу (за видами послуг) у 2021 році. *Державна служба статистики України*: вебсайт. 2022а. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztpu_ks/ztpu_ks_u/arh_ztpu_ks_2021.htm (дата звернення: 1.12.2023).

21. Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами з країнами ЄС у 2021 році. *Державна служба статистики України*: вебсайт. 2022б. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/gsztp_ES/gsztp_ES_u/arh_gsztp_ES_2019_u.html (дата звернення: 1.12.2023).

22. Суханова А. В. (2020) Зовнішня торгівля України товарами та послугами. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. № 2. С. 139–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.25-20>

23. Totska O. Determination of the Probability of Favorable Trends in the Export-Import of Tourist Services of Ukraine with EU Countries: Financial Background. *Scientific Papers. Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*. 2023. Vol. 23, issue 1. Pp. 837–844. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/Art88.pdf (дата звернення: 1.12.2023).

24. Тоцька О. Л. Фінансові перспективи зовнішньої торгівлі послугами України з країнами Східної Європи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2022. № 1–2 (80–81). С. 122–133. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1-2\(80-81\).2022.122-133](https://doi.org/10.33987/vsed.1-2(80-81).2022.122-133)

25. Tsygankova T., Obolenska T., Yatsenko O., Lyskova L. & Sovenko O. Priority Formats of Trade Integration of Countries. *Financial and Credit Activity-Problems of Theory and Practice*. 2020. Vol. 3(34). Pp. 460–469.

26. Єлейко В., Боднар Р. Економетричний аналіз зовнішньої торгівлі послугами України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. № 4. С. 35–39.